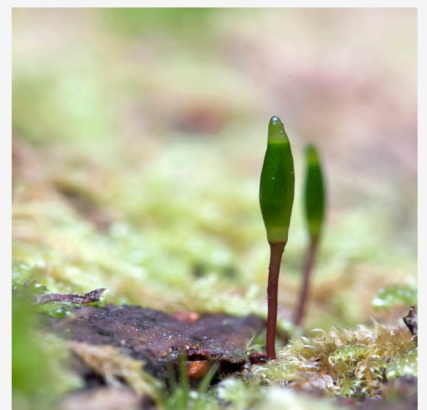

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Femörehuvud

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Omslagsfoto: Per Folkesson

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000- områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EUs arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på

”kartverket skyddad natur”. I kartverket söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information (se bilaga för användarhandledning).

Det finns även möjlighet att ladda ner naturtypskartan som shp-fil. Det görs på Miljödataportalen.

För mer information om Natura 2000:

Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se/sodermanland eller telefon 010-22 340 00

Naturvårdsverkets hemsida: <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Miljödataportalen: <http://mdp.vic-metria.nu/miljodataportalen/>

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0220431 Femörehuvud

Kommun: Oxelösund

Områdets totala areal: 21,5 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen:

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2019-01-30

Markägarförhållanden:

Oxelösunds kommun

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2001-06-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

8220 - Silikatbranter

9010 - Taiga

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: Den gamla talldominerade naturskogen, taigan, med stort inslag av mycket gamla träd. Även bergbranternas naturvärden är prioriterade.

Motivering: Med dagens snabba omloppstider i produktionsskogsbruket blir skogar med månghundraåriga träd mycket ovanliga. Organismer som är knutna till dessa träd har möjlighet att fortleva här i den ålderstigna skogen.

Prioriterade åtgärder: Området är skyddat som del av Femöre naturreservat och sköts enligt reservatets skötselplan. Stora delar av området lämnas till fri utveckling, men vissa delar sköts för att bergbranterna inte ska förbuskas och för att de stora grova tallarna i området ska hållas solexponerade.

Beskrivning av området

Femörehuvud är namnet på en skogbevuxen, bergig halvö utanför Oxelösund. Större delen av området är bevuxen med en gammal, av skogsbruk bara obetydligt påverkad barrskog, där tallen dominerar i de flesta lägen. Särskilt i den södra delen går berg i dagen och glest trädbevuxna silikatbergbranter exponeras mot infallande sol och vind. Bergsslutningarna är klädda med olika lavar. Tallskogen uppvisar starka naturskogskvaliteter. Stående, döda träd är vanliga liksom lågor av olika ålder och nedbrytningsgrad. De levande träden är antingen resliga och grova eller i vindexponerade lägen marvuxna och vindvridna. Barrskogen äger en mycket artfattig vegetation av kärlväxter, och består mest av mossor och olika renlavar. Området är påverkat av militära anläggningar som numera inte är i bruk, men bevaras av museala skäl. Femörehuvud är ett populärt friluftsområde för Oxelösunds befolkning. Nuvarande stignät kanaliserar besökarna, vilket gjort att slitaget på vegetationen i området är förhållandevis ringa.

Vad kan påverka negativt

- Exploatering i eller i anslutning till området. Förutom den direkta skadan kan hydrologin påverkas negativt.
- Avverkning, röjning, gallring utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller borttages. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.
- Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning, dikning, plantering och användandet av främmande trädslag.
- Markskador. Förutom den mekaniska skadan kan hydrologin påverkas och naturmiljön förändras. Detta gäller större markskador och främst för taiga.
- Fragmentering. I den mindre skalan kan exempelvis skogsbilvägar leda till fragmentering av vissa organismers populationer, medan andra organismer påverkas negativt när skogsbestånden blir alltför isolerade i landskapet. På landskapsnivå utgör fragmentering ett betydande hot genom att partier med äldre skog förekommer allt mer isolerat, och genom att sammanhängande områden med kontinuitetsskogar splittras upp genom avverkningar.
- Nedfall av kemiska ämnen. Vissa kemiska ämnen har förmågan att direkt skada organismer, men kan också påverka hela naturmiljön. Så har till exempel vissa kväveföreningar den effekten att de är skadliga för svampar och lavar, samtidigt som de kan vara gödande och ge förändringar i vegetationen. Andra skadliga ämnen är svavel- och metallföreningar.
- Brist på dynamik. Arterna förekommer ofta bara i några få stadier i skogens utveckling. Om de dynamiska krafterna inte får verka kan det i landskapet uppstå brist på något av dessa stadier, med följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller särskilt brand som verkar över stora ytor, men andra viktiga dynamiska krafter är översvämning, vind och angrepp av insekter och svamp.
- Systempåverkande arter, till exempel klövvilt och vildsvin. Andra hot är invasiva främmande arter som har potential att skada den naturliga floran och faunan.
- Bergtäkt kan utgöra ett hot både för strukturer, funktioner och artsammansättningen för naturtypen Silikatbranter.
- För intensivt friluftsliv med slitage och störning som följd, särskilt bergsklättring, kan ha samma negativa påverkan som bergtäkt (se ovan).
- Klimatförändringar som leder till förändrad konkurrenssituation där vissa arter gynnas på bekostnad av andra, bland annat genom en utbredning av buskvegetation.

Området är skyddat som naturreservat, vilket torde säkerställa att några av de ovan angivna punkterna i dagsläget inte innebär något hot mot naturtypen i området.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miliöbalken och annan miliölagstiftning krävs tillstånd för

att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Skydd: Natura 2000-området Femörehuvud ingår i det kommunala naturreservatet Femöre naturreservat.

Skötsel: Vid behov görs slyröjning på öppna berghällar med klippvegetation. Det är viktigt att några gamla tallar är frihuggna och solexponerade. I övrigt fri utveckling.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000-naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:**8220 - Silikatbranter**

Areal: 4,05 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Längs områdets yttergräns löper en bergskant som uppvisar en mosaik av vertikala och plåtåartade strukturer. Söderut syns trappstegslika, horisontella ribbor av nakna bergytter. Mellan dessa växer enstaka äldre tallar och en yngre buskvegetation. Berghällarna har en artrik lavflora, men även fläckar med torrbacksvegetation förekommer. På sydexponerade klipphyllor med vittringsjord uppträder värmeälskande växtarter som äkta johannesört, tjärblomster, femfingerört, kvastfibbla, brunven, gråbinka, gaffelbräken, gul fetknopp, vårarv, nagelört och styvmorsviol. I vissa avsnitt förekommer slitage, dels orsakad av tidigare militär verksamhet, dels av friluftsliv.

Bevarandemål

Silikatbranter ska bestå av näringsfattiga berggrunder och ha en lutning om minst 30°. Områdets hydrologi ska vara intakt och bergsubstratet ska vara ostört för att kunna utgöra värdefulla växt- och häckningsplatser. Branten ska ha en hög och jämn luftfuktighet med ren luft som är gynnsam för karakteristiska mossor och lavar, t.ex. tuschlav och manlav. Vegetationstäckningen ska vara sparsam, med kärlväxter koncentrerade till sprickor och klipputsprång. Typiska arter av kärlväxter och lavar som exempelvis gaffelbräken ska förekomma i branten. Arealen silikatbranter ska vara minst 4,0 ha.

Bevarandetillstånd

Okänt bevarandetillstånd. Endast en typisk art har noterats i området (dock har ingen inventering av typiska arter utförts under senare tid) och en mindre del av området har utsatts för slitage orsakad av friluftsliv och tidigare militär verksamhet.

9010 - Taiga

Areal: 16,27 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Området är bevuxet med gammal, 150 - 250-årig tallskog med sänkor av blandbarrskog. Tallskogen är delvis högväxt med grovstammiga träd, delvis vindpinad och krum. Vissa träd är bortemot 400 år gamla. Lågor och döda stående träd är ett karaktäristiskt inslag i skogsbeståndet. Mängden död ved bedöms öka genom det kustnära, vindutsatta läget och skogens höga ålder. Barrskogen är täckt av en vegetation fattig på arter. Mossmattorna är väl utvecklade och här kan man också hitta typiska gammelskogsarter som linnéa, knärot och grönpyrola. På de gamla döda, stående tallarna växer en hel del knappnåls lavar och på äldre levande träd finns gott om tallticka. I den sydvästra delen av Femörehuvud uppträder en klart kustpräglad, oligotrof vegetationstyp med kråkbär, skvattram, lingon, tuvull och blåmossa i en fuktig sluttning ned mot havet.

Bevarandemål

Taigan ska ha naturskogskaraktär och vara flerskiktad med ett betydande inslag av äldre träd och död ved. Trädsikten ska domineras av tall andra viktiga trädslag är gran, vårtbjörk, asp, rönn och sälg. Det ska finnas tillräcklig förnygring av tall och lövträd i området för att bibehålla kontinuiteten av gamla träd på längre sikt. Skogen ska präglas av naturliga processer och småskaliga naturliga störningar eller skötselåtgärder som efterliknar sådana, t.ex. åldrande och avdöende, insektsangrepp, storm eller brand. Skogen ska hysa en hög biologisk mångfald av kärleväxter, mossor, lavar, svampar, fåglar och skalbaggar. Typiska arter, som t.ex. knärot, tallört, linnea, grönpyrola och tallticka ska förekomma i området. Detsamma gäller fåglarna spillkråka, mindre hackspett och stjärtmes. Arealen taiga ska vara minst 16,2 ha.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt bevarandetillstånd.

Dokumentation

Exempel på arter i området. Typiska arter för naturtypen/-erna markerade med (TA)

Skogsmiljöerna

Blåmossa, *Leucobryum glaucum* (TA)
Citronticka, *Antrodia xantha*
Granticka, *Phellinus chrysoloma* (TA)
Grönpyrola, *Pyrola chlorantha* (TA)
Knärot, *Goodyera repens* (TA)
Linnea, *Linnaea borealis* (TA)
Mindre hackspett, *Dendrocopos minor* (TA)
Nästlav, *Bryoria furcellata* (TA)
Spillkråka, *Dryocopus martius* (TA)
Stjärtmes, *Aegithalos caudatus* (TA)
Tallticka, *Phellinus pini* (TA)
Tallört, *Monotropa hypopitys* (TA)

Klippmiljöerna

Brunven, *Agrostis vinealis*
Femfingerört, *Potentilla argentea* s.lat.
Gaffelbräken, *Asplenium septentrionale* (TA)
Gråbinka, *Erigeron acer*
Vedticka, *Phellinus viticola*
Vårarv, *Cerastium semidecandrum*

Referenser

Frendin, Dan. 1982: Oxelösunds kommun. Översiktlig naturinventering. Länsstyrelsen i Södermanlands län informerar nr 13
Länsstyrelsen i Södermanland, Bevarandeplan för Natura 2000-område Femörehuvud (SE0220431) Oxelösunds kommun, Södermanlands län, Dnr: 511-11347-2004.
Länsstyrelsen i Södermanland, Sörmlands natur, Länsstyrelsen, 1991.
Rydberg, Wanntorp, Sörmlands flora, Botaniska sällskapet i Stockholm, 2001.
Skötselplan för Femöre naturreservat, Oxelösunds kommun 2006, Dnr 2006 - 7.

Länkar

<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning>
<http://skyddadnatur.naturvardsverket.se>
<https://historiskakartor.lantmateriet.se>
<https://www.artportalen.se>
<http://artfakta.artdatabanken.se>
<https://www.artdatabanken.se/var-verksamhet/rodlistning>

Bilagor

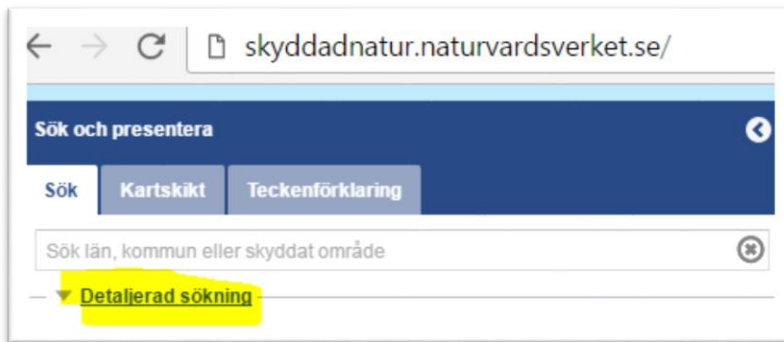

Karttjänst Skyddad natur

<http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

För att få en bild av var i respektive Natura 2000-område naturtyperna finns kan Naturvårdsverkets karttjänst Skyddad natur användas.

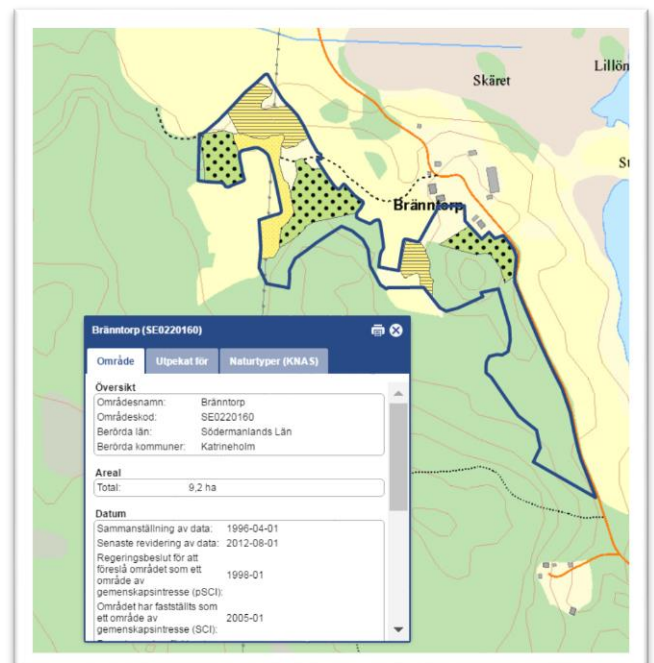
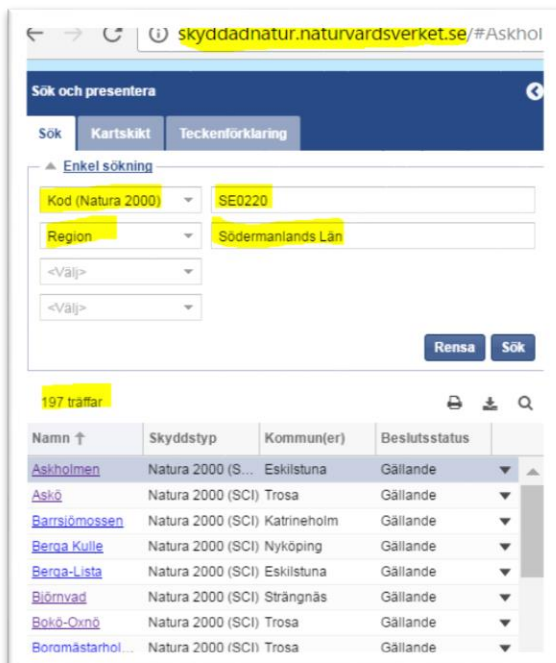
Välj "Detaljerad sökning"

Välj alternativ *Kod (Natura 2000)* skriv in SE0220

Välj *Region* och sök fram Södermanlands län

Sök, det ska bli 197 träffar. När man klickar på ett av namnen i listan kommer man dit i kartan.

För att se Naturtyper för områdena i kartan gå in på fliken "Kartskikt".

Avmarkera allt i *Naturvårdsregistret*. Det är endast *Naturtypskarteringar* > *Natura naturtypskartan (NNK)* > *Naturtyper (ytor)* som ska vara markerade. Klicka sedan i kartan på den naturtyp du vill veta mer om så kommer en informationsruta upp i fönstret.

